

Зміна концепції вшанування пам'яті загиблих у війні: як окремі громади переосмислюють питання меморіалізації

З початком [повномасштабного вторгнення Росії](#) багато українців стали на захист своєї країни. Зараз чи не кожен має близьких або знайомих, які загинули на війні. Відтак вшанування пам'яті стало більш особистим. Масштаби втрат змушують переосмислити значення пам'яті: тепер це не лише прояв скорботи, а й символ боротьби за незалежність, спроба зберегти наше минуле передаючи наступним поколінням досвід, цінності та історію, які формують нашу національну ідентичність. Тому зараз українські експерти, митці, академіки та історики разом з представниками громад намагаються знайти нову мову меморіалізації.

Цифрові меморіали, збірки історій, архіви – у цьому тексті розповідаємо, як меморіалізацію переосмислюють в різних громадах України та для чого це потрібно.

[Фонд «Партнерство за сильну Україну»](#)

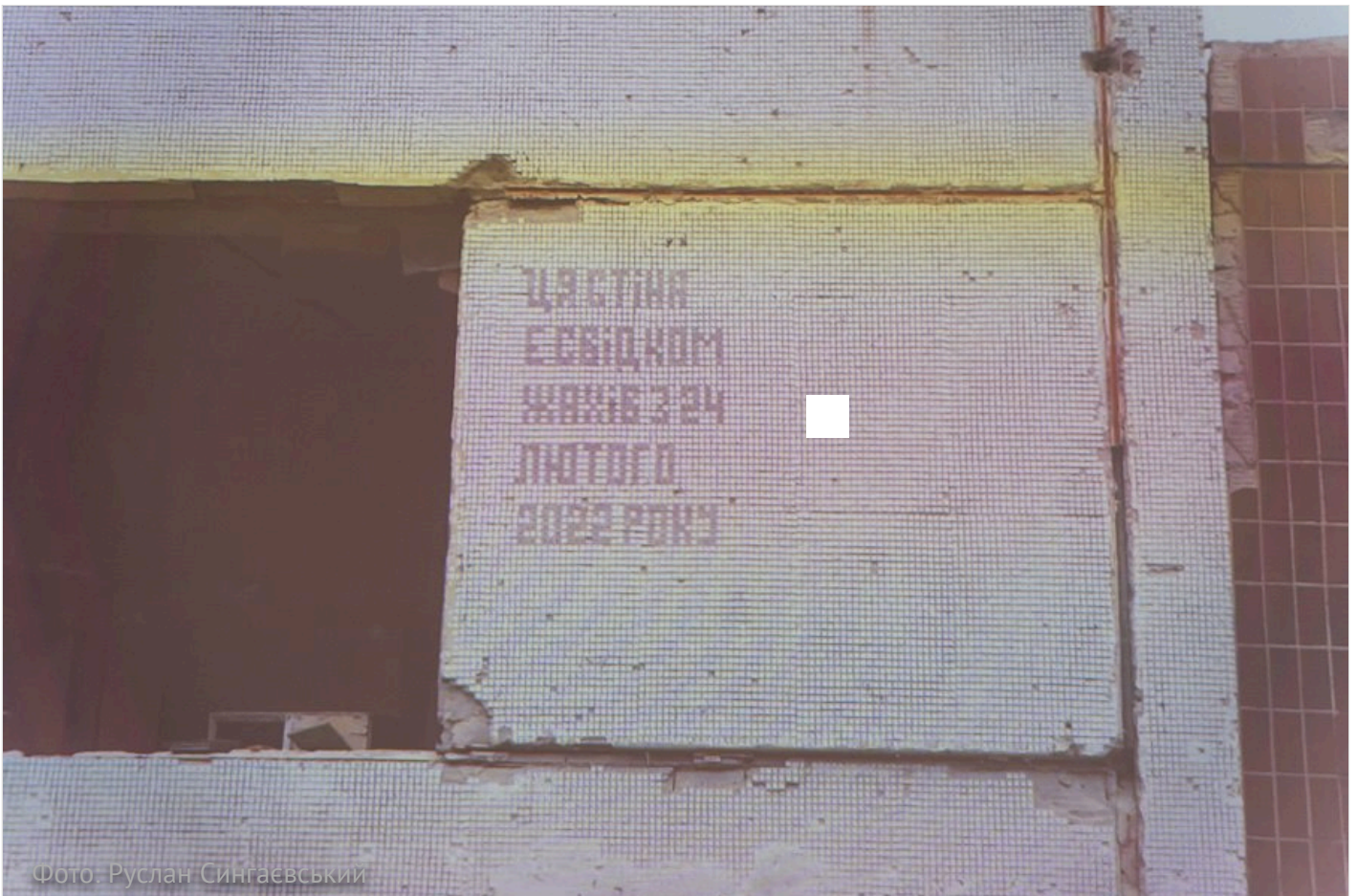

Фото: Руслан Сингаєвський

Навіщо змінювати концепції вшанування пам'яті загиблих?

Задля власних політичних цілей радянська влада маніпулювала пам'яттю, зокрема через меморіали та музеї. Тому Україна потребує [нових підходів до вшанування пам'яті](#), адже повторюючи радянську мову меморіалізації ми ризикуємо залишитися у тому ж просторі радянської парадигми мислення. Важливо вийти за межі єдиного наративу про героїв і жертв, щоб знайти нові способи говорити про вдячність, підтримку, єдність та стійкість. Це допоможе уникнути сприйняття воєнного та післявоєнного досвіду виключно через призму почуття смутку і втрат. Історії про взаємопідтримку та об'єднання повинні також залишитися в колективній пам'яті, щоб стати основою для відновлення.

В Україні немає «централізованих» норм про те, як пам'ятати війну. Недостатньо замінити старі таблички, імена та пам'ятники на нові – такі, які не дають належного контексту та не вибудовують емоційного зв'язку з реальними подіями, людьми, спільнотами. Війна досі триває, але потреба вшанувати пам'ять загиблих виникає уже зараз. Місцеві громади шукають як це зробити з доступними ресурсами та обмеженнями.

Стихійно виникають місця пам'яті, вівтарі, місця покладання квітів, пам'ятні таблиці тощо, але люди також потребують місць й просторів, які будуть об'єднувати й зберігати світлі спогади про загиблих. Особливо це відчувається в громадах, які знаходяться близько до лінії фронту чи пережили окупацію.

Цифрові рішення та маркування місць війни: як громади зберігають пам'ять про загиблих?

Слабка обізнаність у світових тенденціях меморіалізації, відсутність базової підготовки в розумінні сучасної художньої мови призводять до того, що меморіали не реалізують свого потенціалу. Тому Український інститут національної пам'яті у співпраці з експертним середовищем Інститут розробив рекомендації щодо збереження і вшанування пам'яті учасників, жертв і подій російсько-української війни. Однак остаточні рішення щодо меморіалізації лежать на громадах. Від того, як це відбуватиметься, залежить, з якими емоціями, почуттями та тривалою повоєнною пам'яттю ми вийдемо з війни.

Місцем пам'яті може стати і цифровий простір, який збереже цінні спогади про загиблих військових та цивільних і події війни. Одним з таких просторів є Платформа пам'яті Меморіал, започаткована громадською організацією «АБО».

Команда платформи також запустила експериментальний проєкт – розробку цифрового Меморіалу для Ічнянської громади на Чернігівщині. Мешканці громади активно озвучували свої потреби, тестували прототип цифрового меморіалу, тож цей проєкт враховує інтереси громади, для якої він створюється. Найбільша цінність розробки цифрового Меморіалу – історії людей, які загинули у війні.

За результатами обговорень з громадою, з'ясували, що мешканці бачать цифровий меморіал як окремий екран, не змішаний з історичними матеріалами чи побутовими питаннями (як це могло б бути у центрі надання адміністративних послуг). Самі екрани мають згодом бути інтерактивним, аби кожен міг залишити спогад про загиблого, написати чи намалювати. Сторінка загиблого збереже цю історію взаємодій.

Жителі хочуть, щоб меморіал став частиною публічного простору та був інклюзивним. Але водночас, це не має бути заклад, де вирує хаос та метушня. Таким чином цифровий меморіал стане місцем світлих спогадів, а жителі зможуть віддати шану загиблим у війні.

[Як перемогти у війні культурних пам'ятей і наративів](#)

Турбота про пам'ять та тих, хто з нею працює: досвід ГО «Північна культурна столиця»

У Чернігові, на місцях трагедій та подій війни команда ГО «Північна культурна столиця» встановила стенди, які об'єднали у «Маршрути пам'яті». Місця включають пошкоджені чи зруйновані будинки та пам'ятки архітектури, а також розповідають про події «розстріляної весни 2022». На стендах є коротка інформація українською та англійською мовами, а також QR-коди на відеоматеріали з місця події. Одноименну віртуальну карту, яка дозволяє самостійно будувати маршрути пам'яті містом, можна взяти у міському туристичному центрі. Це допомагає зберегти пам'ять та інформацію про руйнування, адже під час

швидкої відбудови можуть бути втрачені шари пам'яті.

Фото: Руслан Сингаєвський

Деякі з громад Чернігівщини були окуповані, одразу після звільнення туди вирушила команда практиків усної історії, щоб зібрати усні свідчення мешканців.

Оперативність дуже важлива в цьому форматі, адже з часом спогади можуть змінюватися, тож невідкладний запис допомагає зберегти реальні деталі та емоції. Однак цей проєкт викликав багато дискусій навколо того, чи варто збирати історії, поки травми такі свіжі. Команда ГО «Північна культурна столиця» разом із фахівцями розробила «Протокол психологічної безпеки», який допоміг інтерв'юерам «Маршрутів пам'яті» враховувати емоційний стан респондентів, уникати ретравматизації та піклуватися про своє психічне здоров'я під час збору свідчень. Також до протоколу додали контакти сервісів підтримки для звернень щодо проблем, які вимагали допомоги місцевих чи соціальних служб.

Замість фокусу на травматичних деталях взаємодії з росіянами, люди розповідали, як знаходили та готували їжу, як зігрівалися, ховалися чи вимушено спілкувалися з окупантами, як гуртувалися та допомагали одне одному у містах та селах. Такий підхід дозволив зафіксувати важливий досвід виживання, не поглиблюючи травму.

Ці свідчення стали книжкою [«Чернігів у війні 2022: голоси очевидців»](#). Подібні документування – це жива історія, яка повинна зберігатися для суспільства, самих громад, науки. Подібні рішення – важливий крок у формуванні національної пам'яті. Вони об'єднують українців, дозволяють зберігати світлі спогади про загиблих у війні, не

повторюючи радянські наративи й не перетворюючи меморіали на місця всепоглинаючої трагедії, а і нагадувати про вдячність, повагу, взаємодопомогу та стійкість українців у часі російсько-української війни.

[Фонд «Партнерство за сильну Україну»](#)

0 коментарів

Сортування **Найстаріший**

Додайте коментар...

Плагін коментарів Facebook

НОВИНИ ПАРТНЕРІВ

Трамп оголосив несподівані умови миру для України

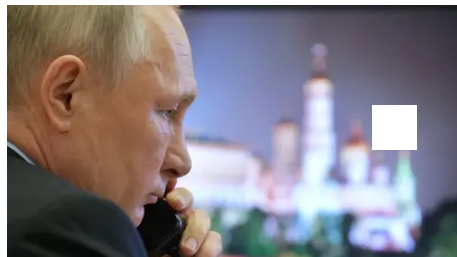
Зеленський публічно підтримав найскандальніше будівництво України

«Коломойський і Боголюбов його знищать»

У Трампа зупинили роботу над мирним планом для України: причина

Хворе місце Путіна. Що виявили США

В Україні різко дорожчає один з популярних овочів

ТЕМИ: [ПАМ'ЯТНИКИ](#), [ВІЙНА](#), [ЗАГИБЛІ](#), [ПАМ'ЯТЬ](#), [ВІЙНА З РОСІЄЮ](#)

